

LUX

3 FILMER
24 SPRÅK
28 LÄNDER

FILM

DAYS

TONI ERDMANN
(MIN PAPPA TONI ERDMANN)

Maren Ade

Tyskland, Österrike, Rumänien

ye10
ars

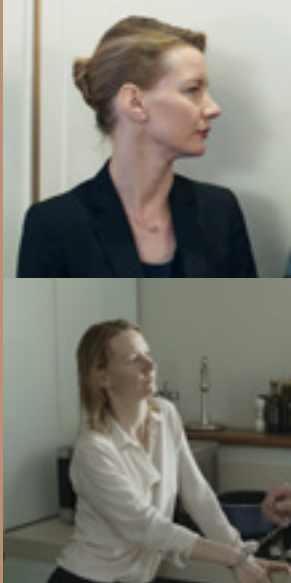
TONI ERDMANN

Min pappa Toni Erdmann

EN FILM AV MAREN ADE

När Ines, affärskvinnor vid ett stort, tyskt företag i Bukarest, ser sin far anlända utan förvarning döljer hon inte sin irritation. Hennes perfekt ordnade liv rubbas inte alls, men när hennes far frågar henne "Är du lycklig?" är hennes oförmåga att svara början på en omfattande förändring. Denne besvärlige far som hon skäms för gör allt för att tvinga henne att hitta en mening med livet genom att hitta på en figur, den lustige Toni Erdmann ...

Även om dramatiken i berättelsen huvudsakligen ligger i denna komplicerade relation, har filmen en oväntad komisk tyngd tack vare faderns förmåga att spela absurda roller och därigenom vilseleda de inflytelserika personerna runt dottern. Till slut avslöjar karaktären mot sin vilja de djupa sociala och ekonomiska orättvisor som den ekonomiska globaliseringens stora beslutsfattare orsakar.

EN OVÄNTAD KOMEDI

Toni Erdmann (*Min pappa Toni Erdmann*), som presenterades på Filmfestivalen i Cannes 2016, har charmat såväl kritiker som publik med sin originella humor och har ofta kallats komedi, även om de komiska inslagen utan tvekan är färre än man kan tro vid en första anblick. Humorn är dock en avslappnad öppning till filmen, och det kontrastrika paret far och dotter gör att tankarna lätt går till två klassiska cirkuskaraktärer: den glada och den ledsna clownen.

Fadern, Winfried, tar sig tydligt an rollen som clown med de traditionella attributen hos en glad sådan: överdriven sminkning, den röda näsan som här ersatts av groteska löständer, peruken, oordnade kläder, viss dumdristighet, näsvishet och mer eller mindre spelad taktlöshet. Flera av hans infall syftar till att framkalla omedelbara skratt på grund av hans oförbehållsamhet eller tabbar, eller när människor omkring honom mer eller mindre blir offer för hans provokationer.

Hans dotter Ines verkar däremot till en början vara en extremt seriös person som helt saknar humor och som står ut med sin fars krumsprång mer eller mindre tålmodigt. Det är inte förrän senare som Ines roll och komiska potential kommer fram, i synnerhet när hon tar emot sina gäster utan en tråd på kroppen. Man kan alltså ana karaktärsdragen hos en ledsen clown hos Ines, särskilt fysiska sådana: hon är den karaktär som måste vara orubblig i alla situationer, alltid vara behärskad och bevara sin värdighet, men vars allvarliga mask har en tragikomisk effekt.

EN ALLVARLIG, KANSKE TILL OCH MED DRAMATISK, HISTORIA

Filmerna är trots det inget cirkusnummer. En clown i verkliga livet kan tvärtom få människor runt omkring att känna sig illa till mods, och det är det Winfried gör med sin dotter genom att han i rollen som Toni Erdmann genomskådar hennes yrkesvärld och upprepade gånger får den ur balans. En extra minnesvärd scen är när Ines, efter en tung arbetsdag, sitter på en restaurang med två "vänner" och hennes far dyker upp bakom dem, i peruk, och presenterar sig som coachen Ion Tiriac. Om Toni får åskådaren och de två vännerna att skratta, låter Ines däremot visa sitt djupa missnöje – vilket är lätt att förstå – bakom sin tydliga kyla.

Dramatiken i filmen visar sig tydligt här eftersom far och dotter har glidit isär i och med att Ines lever i en annan värld än sin far: Kan de återförenas eller står de inför en slutgiltig separation? Denna tunga historia markeras tydligt i början av filmen när Winfrieds gamla hund dör, vilket sätter igång hela historien: Även om det inte sägs uttryckligt förstår man lätt att fadern tar denna händelse som ett tecken på sitt eget åldrande, vilket får honom att resa till Bukarest för att träffa sin dotter.

Filmen spelar på denna förväntan genom att få de två karaktärernas återförening att sammanfalla med faderns skenbara eller annonserade död under hans tunga, bulgariska förklädnad: Man tror att han får en hjärtattack, men han reser sig igen till sist, sedan görs ett hopp till början av nästa sekvens där dottern anländer till en begravning som man för en kort stund kan tro är hennes fars innan man får reda på att det är fråga om hennes farmors begravning. Den slutgiltiga utmaningen – döden – är alltså väldigt närvarande, även om den är desarmerad tack vare detta manusknep. Farmoderns död ersätter faderns och blir mindre dramatisk för åskådaren, som knappt kände henne.

DRAMATISK DYNAMIK

Samtidigt som dramatiken är tydlig i filmen har varje sekvens sin egen dynamik, präglad av konflikten mellan far och dotter, som båda försöker få ett symboliskt övertag över den andra. De är långt ifrån att försöka försonas och befinner sig i en underförstådd konfliktrelation där båda försöker hävda sig. Konflikten har utan tvekan, som Winfried uttrycker det, koppling till grundläggande existentiella värderingar, men den utvecklas snabbt till en konflikt mellan personligheter. Och om Winfried

verkar dominera Ines genom sin kroppsstorlek och sin humor, märker man mycket tidigt att hon är kapabel att ge honom svar på tal och vända situationen till sin fördel. I en av de allra första sekvenserna säger han ironiskt att han har anlitat en ersättningsdotter. Utan att tappa fattningen svarar hon att det är ju utmärkt, då behöver hon inte ringa honom på hans födelsedag! I Bukarest ger hon igen utan svårighet när han pratar om lyckan och meningen med livet: Med ett lugn som har ett drag av ironi förebrår hon honom för att han använder så stora ord och returnerar skickligt tillbaka frågan till honom.

När Winfried sedan kommer tillbaka som Toni Erdmann dominerar han ändå med sina groteska infall och generar Ines flera gånger, som i scenen på restaurangen som nämndes ovan eller när han dyker upp på kontorens terrass och inte tvekar att använda en pruttkudde.

Men Ines visar sig trots sitt obetydliga yttre vara en värdig motståndare och tar till exempel initiativet att bjuda in sin far till en kväll med hennes vänner då hon demonstrativt tar kokain mitt framför näsan på honom och då hennes rumänske kollega (och älskare) betar sig oanständigt med en champagneflaska som fallossymbol. Hela hennes attityd syftar alltså till att konfrontera sin far med en ny bild av henne själv, besvärande och väldigt långt ifrån bilden av den lilla flicka som hennes far säkert har kvar av henne, och i sin tur göra honom illa till mods i denna miljö som är helt främmande för honom. Man märker dock att hon egentligen inte får någon fördel genom denna situation, då hon slutligen föredrar att lämna nattklubben utan att tydligt försöka markera att hon har något slags symboliskt övertag. Det är hon som till slut väljer att närma sig fadern.

Men innan försoningen sker ökar kraftmätningen i styrka, i synnerhet när de besöker en oljeanläggning och hon utnyttjar sin far för att sätta press på den rumänske chefen så till den grad att Winfrieds taktlösa skämt leder till att en anställd blir avskedad. Fadern går alltså i sin egen fälla, förklädningen, och dottern ger den symboliska nådstöten i bilen när hon påstår att landets ekonomiska utveckling sker genom sådana avskedanden trots den "gröna" sentimentalitet som den i sin naivitet visar prov på.

Förkrossad åker fadern till denna rumänska vars visitkort han behållit och som han låter tro att han är Tysklands ambassadör. Än en gång skiftar maktbalansen och dottern fastnar i fällan i denna komedi genom att först tafatt tvingas måla ett ägg och sedan sjunga för full hals inför hela den samlade familjen. Med stor värdighet lämnar hon dock sin far i sticket och går sin väg.

FILMENS TEMPO OCH KULMEN

De föränderliga styrkeförhållandet ger också sin egen dynamik åt varje scen och gör att man inte kan ana utgången: Vinner fadern eller vinner dottern? Även om humorn ofta är närvarande märker

man också att regissören inte tvekar att låta flera sekvenser dra ut på tiden i en film som är mer än två och en halv timme lång. De olika sekvenserna har praktiskt taget satts ihop i realtid, vilket i synnerhet låter obehaget etablera sig, samtidigt som intrycket av att det är en komedi består hos de flesta åskådarna. Spänningen hos den ena eller den andra karaktären är också påtaglig i flera omgångar – på restaurangen, på nattklubben, på oljeanläggningen, i den rumänska familjen – även om humorn också tillåter frigörande skratt i vissa situationer. Det första mötet på ambassaden med VD:n Henneberg som sedan bjuder in Ines far att ta ett glas med sin dotter är således helt genomsyrat av dolda inslag som trots allt skiner igenom i form av dämpade uttalanden. Scenen är tillräckligt lång – även om man som publik, liksom fadern, inte helt förstår vad den betyder – för att vi ska känna ett tungt obehag infinna sig, särskilt när man anar att Ines har gjort ett snedsprång (eller har blivit lurad av VD:n).

Denna spänning är också mycket påtaglig i scenen som utgör filmens kulmen, festen med kollegorna som slutar med att alla är nakna och som framkallar munterhet hos filmpubliken. Utöver den komiska aspekten lyfter scenen även fram filmens djupare mening. Det sker ingen konfrontation mellan far och dotter där, och det är Ines själv som under rent psykologisk press plötsligt bestämmer sig för att klä av sig och ta emot sina gäster naken. Denna handling är givetvis av metaforisk vikt, och nakenheten är så väl fysisk som själslig. Ines ger upp den förställning som hon dittills använt i denna värld av illusioner och lögn. Det är denna förändring som slutligen får henne att försonas med sin far, som snart gör entré i den mest absurda förklädnaden hittills. Man förstår alltså att om Toni Erdmanns förklädnader är synliga och skattretande, är de förklädnader som härskar i Ines värld osynliga och dramatiska och förgiftar hennes existens tills hon bestämmer sig för att få ett slut på det.

Det är inte säkert att det är konfrontationen med fadern som driver henne till denna brytning, och man kan tänka sig att det är anhopningen av lögn som man märker genom hela filmen som har spelat en avgörande roll, särskilt när hennes överordnade ber henne att organisera festen som ska vara avslappnad och stärka relationerna i teamet, men som det är tydligt att Ines upplever som höjden av hyckleri. En annan sekvens är väldigt avslöjande när det gäller lögnerna och förställningarna som de stora cheferna i denna affärsmiljö sysslar med: Ines chef Gerald föreslår att hon efter mötet med VD:n Henneberg ska ligga med Tim, den rumänske chefen, för att blidka honom och stärka den strategi de påbörjat ... Ines gör det, men man förstår snart att Tim redan är hennes älskare och i hotellrummet de hamnar i säger han också till henne att Gerald faktiskt känner till deras förmodat hemliga kärleksförhållande. Alla spelar alltså dubbelspel eller trippelspel, men man uppfattar i den stunden att denna lögnaktiga situation sårar eller upprör Ines. Hon vägrar älska med honom under förevändning att hon inte vill förlora sin "dragningskraft", och ber sin älskare att tillfredsställa sig på de småkakor personalen kommer med. Scenen är tokrolig, men avslöjar det extrema hyckleri och det moraliska våld som härskar i denna affärsmiljö, redo att tvinga en ung kvinna till sex, vilket utan tvekan för första gången ger henne en knäck.

RUMÄNIEN I BAKGRUNDEN

Regissören låter alltså de personliga relationerna mellan den unga kvinnan och hennes far, men också med hennes olika kollegor eller chefer, stå i förgrunden. De lögn som döljer uppenbara maktförhållanden verkar dominera denna affärsvärld, samtidigt som platsernas geografi avslöjar en mycket större social kontext: konsultbyrå där Ines jobbar har som uppdrag att omstrukturera oljeindustrin i Rumänien för att göra den effektivare, även om det leder till många uppsägningar. Denna aspekt framträder dock först så småningom, eftersom filmen inledningsvis fokuserar på privilegierade miljöer – ambassaden, lyxhotell, stora företagskontor, nattklubben – som den unga kvinnan besöker. När hennes far lämnar henne för att lite senare återvända i form av Toni Erdmann och hon tar farväl av honom uppiifrån balkongen, avslöjar kameran diskret dekorens baksida: i bildens utkant ser man förfallna

hus som omges av en mur och som tydligt är del av en kåkstad. Den sociala segregationen är uppenbar, och det "verkliga" Rumänien visar sig bara korta stunder, som när Ines tvingas kalla på lokala "hantverkare" för att få upp handbojorna hennes far glömt nycklarna till.

Det är förstas under besöket på oljeföretaget som avståndet mellan de två världarna avslöjas i all sin brutalitet. Då ser man konsekvenserna av de planer som utarbetats och de beslut som fattats på affärskontoren och som de rumänska arbetarna i produktionen inte haft någon som helst aning om, även om det är deras öde som står på spel. Denna skillnad verkar dock inte tynga den unga kvinnan som i bilen på väg tillbaka försvarar denna politik med de förmodade fördelarna för den ekonomiska utvecklingen, och i slutet av filmen ser man dessutom att hon inte har lämnat affärsmiljön slutgiltigt, eftersom hon bara har bytt konsultfirma. Men vi har inte samma syn på saken som Ines, och beskrivningen av detta universum av hyckleri och grymhet i de mänskliga relationerna som visar sig har gjort tillräckligt intryck på oss.

NÅGRA DISKUSSIONSPUNKTER

Utöver de frågor som föreslås nedan förtjänar flera aspekter i filmen *Toni Erdmann (Min pappa Toni Erdmann)* ytterligare eftertanke.

Förhållandena mellan manligt och kvinnligt är också maktförhållanden. I detta perspektiv är det intressant att analysera Ines relationer till sina kollegor och chefer: Vilka anspelningar finns i filmen angående förhållandena mellan könen? Ses kvinnorna på ett annat sätt än männen? Är dessa skillnader uttryckliga eller dolda? Hur utövas makten mellan könen?

Vilken är egentligen den ekonomiska strategi som framkommer i *Toni Erdmann (Min pappa Toni Erdmann)*? Vilken roll har de olika karaktärerna, de tyska och rumänska?

les grignoux

10 ÅR AV EUROPEISK FILM FÖR EUROPÉER

Europaparlamentet har glädjen att presentera de tre filmer som tävlar om LUX-filmpriset 2016:

À PEINE J'OUVRE LES YEUX (När jag öppnar mina ögon), en film av Leyla Bouzid
Frankrike, Tunisien, Belgien, Förenade Arabemiraten

MA VIE DE COURGETTE (Mitt liv som Zucchini), en film av Claude Barras
Schweiz, Frankrike

TONI ERDMANN (Min pappa Toni Erdmann), en film av Maren Ade
Tyskland, Österrike, Rumänien

Dessa mångfasetterade berättelser – resultatet av unga talangfulla filmmakares stora engagemang och kreativitet – kommer att visas under femte upplagan av LUX-filmdagarna.

LUX-FILMPRISET

Kulturen spelar en avgörande roll i byggandet av våra samhällen.

Med detta i åtanke lanserade Europaparlamentet 2007 LUX-filmpriset med målet att öka spridningen av europeiska filmer över Europa och väcka gemensam europeisk debatt och diskussion om viktiga samhällsfrågor.

LUX-filmpriset är ett speciellt initiativ. Medan de flesta europeiska samproduktioner enbart visas i ursprungslandet och sällan sprids till andra länder, inte ens inom EU, ger LUX-filmpriset tre europeiska filmer den unika möjligheten att textas på EU:s 24 officiella språk.

Vinnaren av LUX-filmpriset röstas fram av Europaparlamentets ledamöter och offentliggörs den 23 november 2016.

LUX-FILMDAGARNA

LUX-filmpriset har även gett upphov till LUX-filmdagarna. Sedan 2012 har tre filmer som tävlar om LUX-filmpriset presenterats för en större europeisk publik under LUX-filmdagarna.

Under LUX-filmdagarna är man välkommen att ta del av en bestående kulturupplevelse som inte känner några gränser. Från oktober till december 2016 kan du ansluta dig till cineaster från hela Europa genom att delta i visningarna av *À peine j'ouvre les yeux (När jag öppnar mina ögon)*, *Ma vie de courgette (Mitt liv som Zucchini)* och *Toni Erdmann (Min pappa Toni Erdmann)* på ett av EU:s 24 officiella språk. Glöm inte att rösta på din favoritfilm på vår webbsida luxprize.eu eller på vår Facebooksida!

PUBLIKENS OMNÄMNANDE

LUX-filmprisets publikpris kallas Publikens omnämmande. Glöm inte att rösta på *À peine j'ouvre les yeux (När jag öppnar mina ögon)*, *Ma vie de courgette (Mitt liv som Zucchini)* och *Toni Erdmann (Min pappa Toni Erdmann)*! Du har chansen att bli utvald att delta på den internationella filmfestivalen i Karlovy Vary i juli 2017 – inbjuden av Europaparlamentet – och tillkännage namnet på den film som fått publikens omnämmande.

TITTA,
DISKUTERA
& RÖSTA

@luxprize

#luxprize

REGISSÖR: Maren Ade

MANUS: Maren Ade

SKÅDESPELARE: Sandra Hüller, Peter Simonischek, Michael Wittenborn, Thomas Loibl, Trystan Pütter, Lucy Russell, Hadewych Minis, Vlad Ivanov, Victoria Cocias

FOTO: Patrick Orth

PRODUCENTER: Janine Jackowski, Jonas Dornbach, Maren Ade, Michel Merkt

PRODUKTION: Komplizen Film

SAMPRODUKTION: Coop99 Filmproduktion, KNM, Missing Link Films, SWR/WDR/Arte

ÅR: 2016

LÄNGD: 162'

GENRE: Fiktion

LAND: Tyskland, Österrike, Rumänien

ORIGINALSPRÅK: Tyska, engelska

DISTRIBUTÖR: TriArt

